

Timo Harakka sd ym.

## Lakialoite laiksi rikoslain 38 luvun muuttamisesta

Eduskunnalle

### ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Lakialoitteessa ehdotetaan lisättäväksi rikoslakiin uusi 38 luvun 9 b § törkeästä identiteettivarkaudesta. Pykälässä säädettäisiin identiteettivarkaudesta, jossa pyritään erehdyttämään laajaa tai ennalta rajoittamatonta henkilöjoukkoa tavalla, jota on myös kokonaisuutena arvostellen pidettävä törkeänä. Teko olisi rangaistava törkeänä identiteettivarkautena sakolla tai enintään kolmen vuoden vankeusrangaistuksella. Teko olisi yleisen syyteoikeuden alainen.

Lakialoitteen taustalla ovat erityisesti lisääntyvät tietoteknologiaa käyttävät disinformaation muodot (erityisesti ns. deepfake-väärennökset), joilla pyritään levittämään valheellista tietoa esimerkiksi yhteiskunnallisissa tehtävissä toimivista ja näin luomaan yhteiskunnallisia vastakkainasetteluja tai vaikuttamaan vaaleihin tai poliittiseen toimintaan. Pykälä soveltuisi kuitenkin myös muihin esimerkiksi tietoverkossa tai joukkotiedotusvälineen avulla levitettäviin jonkun henkilöllisyyttä oikeudetta käyttäviin valheellisiin tai harhaanjohtaviin tietoihin.

### PERUSTELUT

Kriminalisointi identiteettivarkaudesta tuli voimaan rikoslain muutoksella (368/2015) vuonna 2015. Rikoslain 38 luvun 9 a §:n mukaan identiteettivarkaudesta tuomitaan se, joka erehdyttääkseen kolmatta osapuolta oikeudettomasti käyttää toisen henkilötietoja, tunnistamistietoja tai muuta vastaavaa yksilöivää tietoa ja siten aiheuttaa taloudellista vahinkoa tai vähäistä suurempaa haittaa sille, jota tieto koskee.

Identiteettivarkautta koskevan kriminalisoinnin kohteena on erityisesti jonkun toisen henkilöllisyyttä käyttävä petollinen toiminta, jolla pyritään taloudelliseen hyötyyn tai aiheuttamaan henkilölle vahinkoa tai haittaa. Teko on sakolla rangaistava, ja syytteen nostaminen vaatii asianomistajan pyynnön.

Nopea teknologinen kehitys on johtanut siihen, että hyvin uskottavan harhaanjohtavan aineiston tuottaminen on yhä helpompaa ja teknisesti yhä useamman ulottuvilla. Maailmalta on esimerkkejä, joissa eri tavoilla väärennetyllä henkilöä esittävällä tai häntä jäljittelevällä kuva- tai äänimateriaalilla on pyritty vaikuttamaan yhteiskunnallisesti. Tarkoituksena on ollut esimerkiksi pyrkiä mustamaalaamaan yhteiskunnallisissa tehtävissä toimivia henkilöitä tai muuten johtamaan ihmisiä harhaan ja näin vaikuttamaan esimerkiksi äänestyskäyttäytymiseen tai luomaan ja vahvista-

## **Lakialoite LA 5/2024 vp**

maan yhteiskunnallisia vastakkainasetteluita. Tämän kaltaista disinformaatiota voivat levittää niin poliittiset toimijat, tavalliset yksityishenkilöt kuin vihamieliseen informatiovaikuttamiseen pyrkivät valtiot.

Tämän kaltaiselle vaikuttamistoiminnalle on ominaista, että väärää tai harhaanjohtavaa aineistoa pyritään levittämään mahdollisimman laajan yleisön saataville. Eri tilanteissa tekoihin saattavat soveltua rikoslain säännökset petos- tai väärennysrikoksista. Mikäli tällaisella henkilöä esittävään väärään aineistoon perustuvalla disinformaation levittämällä pyritään vaikuttamaan yhteiskunnallisesti eikä esimerkiksi hankkimaan taloudellista hyötyä, näihin tekoihin soveltuu kuitenkin kattavimmin identiteettivarkauden tunnusmerkistö.

Laajasti levitetyn ja poliittisesti tai yhteiskunnallisesti vaikuttamaan pyrkivän, oikeudettomasti henkilön tunnistamistietoja käyttävän toiminnan kohdalla suojattavia oikeushyviä eivät ole pelkästään henkilön itsensä oikeudet vaan myös yhteiskunnan kannalta olennaiset intressit, kuten demokratian toimivuus ja tiedonvälityksen luotettavuus. Tällöin perusmuotoisen identiteettivarkauden rangaistusasteikkoa ei ole pidettävä riittävänä suhteessa tekojen haitallisuuteen ja syyte-oikeuden sitominen asianomistajan pyyntöön ei ole perusteltua. Tämän vuoksi ehdotetaan säädettäväksi uusi säännös yleisen syyteoikeuden alaisesta ja ankarammin rangaistavasta törkeästä tekomuodosta, jonka tunnusmerkkinä on erehdyttämisyrittäminen kohdistuminen laajaan tai ennalta määräämättömään henkilöjoukkoon ja se, että tekoa on yleisesti pidettävä törkeänä.

Laajalla tai ennalta rajoittamattomalla henkilöjoukolla tarkoitetaan vähintään satojen ihmisten joukkoa, jonka saataville identiteettirikoksen tunnusmerkistön täyttävä aineisto pyritään saattamaan. Erehdyttämisyrittäminen kohdistuminen laajaan tai ennalta määräämättömään henkilöjoukkoon voi toteutua esimerkiksi niin, että harhaanjohtava tai valheellinen materiaali asetetaan yleisön saataville avoimeen tietoverkkoon tai saatetaan julki joukkotiedotusvälinettä käyttämällä. Pyrkimys on käsillä myös silloin, kun tekijä itse ei saata aineistoa suoraan laajan henkilöjoukon saataville, vaan esimerkiksi lähettää sen tiedotusvälineelle ilmeisenä tarkoituksena, että aineisto tätä kautta päätyy erehdyttävässä muodossa julkisuuteen. Kriminalisoinnin täyttyminen ei edellytä, että tekoon syyllisen itse on valmistanut erehdyttävän aineiston, vaan riittää, että hän käyttää tai levittää sitä erehdyttämistarkoituksessa.

Perusmuotoisen identiteettivarkauden tunnusmerkistöön kuuluu, että teko aiheuttaa taloudellista vahinkoa tai vähäistä suurempaa haittaa sille, jota oikeudettomasti käytetty henkilötieto, tunnistetieto tai muu vastaava tieto koskee. Tämä poissulkusäännös ei rajoittane merkittävästi ehdotetun uuden törkeän tekomuodon soveltamisalaa, koska lähtökohtaisesti oikeudettomasti jonkun henkilö- tai tunnistetietoja käyttävän harhaanjohtavan aineiston saattamisen laajan henkilöjoukon saataville voitaneen katsoa aiheuttavan vähäistä suurempaa haittaa kyseiselle henkilölle.

Tietoverkossa ovat myös nopeasti yleistyneet taloudellista hyötyä tavoittelevat huijaukset, joissa johonkin tunnettuun henkilöön oikeudettomasti vedoten tai tätä henkilöä esittäen pyritään markkinoimaan erilaisia sijoitushuijauksia tai vastaavia petoksia. Ehdotettu törkeän identiteettivarkauden tunnusmerkistö voisi soveltua myös näihin tekoihin, mikäli niiden ei katsottaisi täyttävän minkään ankarammin rangaistavan teon tunnusmerkistöä.

## **Lakialoite LA 5/2024 vp**

Rikoslain 38 luvun 10 §:ssä on säädetty identiteettivarkauden syyteoikeudesta. Pykälän mukaan syyttäjä saa nostaa syytteen identiteettivarkaudesta vain, jos asianomistaja ilmoittaa rikoksen syytteeseen pantavaksi. Pykälän säännöstä ei ehdoteta laajennettavaksi koskemaan nyt esitettyä törkeää identiteettivarkautta, joten törkeä identiteettivarkaus olisi yleisen syyteoikeuden alainen rikos.

Ehdotettu lainmuutos on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman nopeasti.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

*että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:*

## **Laki**

### **rikoslain 38 luvun muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti  
*lisätään rikoslain (39/1889) 38 lukuun uusi 9 b § seuraavasti:*

#### **38 luku**

#### **Tieto- ja viestintärikoksista**

#### **9 b §**

#### *Törkeä identiteettivarkaus*

Jos identiteettivarkaudessa pyritään erehdyttämään laajaa tai ennalta rajoittamatonta henkilöjoukkoa ja teko on kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksenteijä on tuomittava *törkeästi identiteettivarkaudesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi vuodeksi.

---

Tämä laki tulee voimaan    päivänä    kuuta 20    .

---

## **Lakialoite LA 5/2024 vp**

Helsingissä 1.3.2024

Timo Harakka sd  
Tuula Väättäinen sd  
Pia Viitanen sd  
Lauri Lyly sd  
Lotta Hamari sd  
Pinja Perholehto sd  
Piritta Rantanen sd  
Elisa Gebhard sd  
Kim Berg sd  
Saku Nikkanen sd  
Johan Kvarnström sd  
Milla Lahdenperä kok  
Pauli Aalto-Setälä kok  
Antti Kaikkonen kesk  
Merja Kyllönen vas  
Hanna Sarkkinen vas  
Oras Tynkkynen vihr